ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
F. G. JACOBS
της 30ής Σεπτεμβρίου 1992 *

Κύριε Προεδρε,
Κύριοι δικαστες,

1. Η υπόθεση αυτή αφορά το πρόβλημα της σωρεύσεως παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως που χορηγούνται βάσει των νομοθεσιών δύο διαφορετικών κρατών μελών. Το ζήτημα που ανακύπτει είναι αν ένα κράτος μέλος μπορεί να μειώσει το ποσό των παροχών αναπηρίας οι οποίες χορηγούνται βάσει της δικής του νομοθεσίας συνυπολογίζοντας τις παροχές αναπηρίας που θα μπορούσε να λάβει ο αιτών με βάση τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, από τις οποίες όμως αυτός παραιτήθηκε για να λάβει σύνταξη γήρατος από το τελευταίο κράτος.

2. Η υπόθεση άγεται ενώπιον του Δικαστηρίου κατόπιν αιτήσεως του tribunal de travail de Bruxelles, το οποίο ερωτά το Δικαστήριο:

«αν τα άρθρα 36, παράγραφος 4, του κανονισμού (ΕΟΚ) 574/72 και 46, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, in fine, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 εμποδίζουν έναν ασφαλιστικό φορέα κράτους μέλους, στον οποίο έχει υποβληθεί από αντίστοιχο φορέα άλλου κράτους μέλους αίτηση προς χορήγηση συντάξεως αναπηρίας βασιζόμενη στο άρθρο 40 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, να χορηγεί σε διακινούμενο εργαζόμενο σύνταξη γήρατος στη θέση της συντάξεως αναπηρίας όταν προκύπτει ότι η σύνταξη γήρατος, η οποία στηρίζεται μόνο στην εθνική νομοθεσία, είναι μεγαλύτερη από τη σύνταξη αναπηρίας, υπολογιζόμενη με βάση το σύστημα συνυπολογισμού και αναλογικού επιμερισμού των ασφαλιστικών περιόδων, ήτοι αν αντιβαίνουν προς την εκ μέρους του καθού ερμηνεία των άρθρων 241, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος της 4ης Νοεμβρίου 1963, που εκδόθηκε κατ' εφαρμογή του νόμου της 9ης Αυγούστου 1963, περί συστάσεως και οργανώσεως ενός συστήματος υποχρεωτικής ασφαλίσεως ασθενείας και αναπηρίας, και 76 quater, παράγραφος 2, νέο πρώτο εδάφιο, του νόμου αυτού».

Το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε την ανωτέρω αίτηση στο πλαίσιο προσφυγής του Iacobelli (στο εξής: προσφεύγων) κατά αποφάσεως του Institut national d' assurance maladie-invalidité (στο εξής: INAMI) να διακόψει την καταβολή της συντάξεως αναπηρίας του από 1ης Οκτωβρίου 1983. Το INAMI είναι ένας εκ των δύο καθών της κύριας δίκης, κατέθεσε δε γραπτές παρατηρήσεις στο Δικαστήριο και εκπροσωπήθηκε κατά την προφορική διαδικασία. Η δεύτερη εκ των καθών, η Union nationale des fédérations mutualistes neutres δεν μετέσχε στην ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία.

Το ιστορικό της διαφοράς

3. Ο προσφεύγων γεννήθηκε στις 8 Νοεμβρίου 1920 και εργάστηκε στη Ιταλία μέχρι το 1964. Από τις 13 Αυγούστου 1964 εργαζόταν στο Βέλγιο. Στις 27 Δεκεμβρίου 1976 έπαθε εργατικό ατύχημα για το οποίο έλαβε σχετική αποζημίωση, κατέστη δε εξ

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

αυτού ανίκανος να συνεχίσει την εργασία του. Από την 1η Ιανουαρίου 1979 εδικαιούτο, καταρχήν, να λάβει ιταλική παροχή αναπηρίας, ενώ από την 1η Αυγούστου 1980 εδικαιούτο βελγική παροχή αναπηρίας. Από την 1η Δεκεμβρίου 1980 μπορούσε να λάβει ιταλική σύνταξη γήρατος, υπό την προϋπόθεση όμως ότι θα παραιτείτο από την ιταλική παροχή αναπηρίας. Έτσι ο προσφεύγων πληροφόρησε τις ιταλικές αρχές, με έγγραφο της 6ης Δεκεμβρίου 1982, ότι παραιτείτο από την ιταλική παροχή αναπηρίας, η οποία είχε μεν γίνει δεκτή αλλά δεν είχε ακόμα αρχίσει να καταβάλλεται.

4. Όπως προκύπτει, η ισχύουσα τώρα ιταλική νομοθεσία, κατόπιν τροποποιήσεώς της τον Ιούλιο του 1984, προβλέπει τη μετατροπή μιας παροχής αναπηρίας σε παροχή γήρατος. Ωστόσο, πριν από την ανωτέρω ημερομηνία, η μόνη δυνατότητα την οποία είχε ο ενδιαφερόμενος να λάβει την τελευταία παροχή με τη συμπλήρωση της προβλεπόμενης ηλικίας ήταν να παραιτηθεί από κάθε παροχή αναπηρίας. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας παραιτήσεως στην παρούσα υπόθεση είναι ότι ο προσφεύγων δεν μπόρεσε να λάβει οποιαδήποτε άλλη παροχή βάσει της ιταλικής νομοθεσίας για την περίοδο από 1ης Ιανουαρίου 1979 μέχρι τις 30 Νοεμβρίου 1980. Εντούτοις, η ευνοϊκότερη παροχή γήρατος την οποία είχε τη δυνατότητα να λάβει παρακίνησαν τον προσφεύγοντα να παραιτηθεί εκ των υστέρων από την παροχή αναπηρίας γι' αυτή την περίοδο.

5. Με έγγραφο της 4ης Ιουνίου 1985 απευθυνόμενο προς το INAMI ο προσφεύγων ζήτησε την εφαρμογή στην περίπτωσή του του άρθρου 235 bis του βασιλικού διατάγματος της 4ης Νοεμβρίου 1963, το οποίο επιτρέπει τη σώρευση, μέχρις ορισμένου ορίου, παροχής αναπηρίας και παροχής γήρατος. Το INAMI αρνήθηκε να ικανοποιήσει την αίτηση του Iacobelli με την αιτιολογία ότι αυτός πέτυχε τη χορήγηση της ιταλικής παροχής γήρατος παραιτούμενος από την παροχή αναπηρίας. Κατά την άποψη του INAMI, η εφαρμοστέα βελγική νομοθεσία, ήτοι το άρθρο 70, παράγραφος 2 (με την ισχύουσα αρίθμηση άρθρο 76 quater) του νόμου της 9ης Αυγούστου 1963 και το άρθρο 241 του βασιλικού διατάγματος της 4ης Νοεμβρίου 1963 αποκλείουν τη χορήγηση βελγικής παροχής αναπηρίας, καθόσον για την εν λόγω αναπηρία χορηγείται αποζημίωση βάσει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους. Καθώς φαίνεται, η εφαρμογή των διατάξεων αυτών δεν μπορούσε να αποφευχθεί με παραίτηση από την ιταλική παροχή και με υποβολή αιτήσεως προς χορήγηση, αντ' αυτής, παροχής γήρατος. Με την προσφυγή του κατά της ως άνω αποφάσεως ενώπιον του tribunal du travail ο προσφεύγων ισχυρίστηκε ότι η μη αποδοχή της αιτήσεώς του είναι αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο.

Οι εφαρμοστέες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου

6. Οι εφαρμοστέες εν προκειμένω διατάξεις του κοινοτικού δικαίου περιλαμβάνονται στον κανονισμό 1408/71, όπως τροποποιήθηκε, περί της εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητος, και του κανονισμού 574/72, όπως τροποποιήθηκε, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού 1408/71. Τα κείμενα των δύο αυτών κανονισμών περιλαμβάνονται στα παραρτήματα I και II, αντίστοιχα, του κανονισμού 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, για την τροποποίηση και ενημέρωση των κανονισμών 1408/71 και 574/72 (ΕΕ 19983 L 230, σ. 8). Θα αποκαλώ στο εξής, αντίστοιχα, τους δύο αυτούς κανονισμούς ως «κανονισμό» και ως «κανονισμό εφαρμογής», ορολογία που χρησιμοποιείται και στους ίδιους τους κανονισμούς. Οι επακόλουθες τροποποιήσεις των δύο κανονισμών, ιδίως δε οι ουσιώδεις τροποποιήσεις που επήλθαν με τον κανονισμό

1248/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992 (ΕΕ L 136, σ. 7), ο οποίος άρχισε να ισχύει την 1η Ιουνίου 1992, δεν εφαρμόζονται στην παρούσα διαδικασία· πρέπει ωστόσο να παρατεθεί η παράγραφος 4 του νέου άρθρου 95α του κανονισμού 1408/71, που προσετέθη με το άρθρο 2, παράγραφος 6, του κανονισμού 1248/92:

«Τα δικαιώματα των ενδιαφερομένων, οι οποίοι επέτυχαν πριν από την 1η Ιουνίου 1992 την εκκαθάριση συντάξεως, δύνανται να αναθεωρούνται, κατόπιν αιτήσεώς τους, αφού ληφθούν υπόψη οι διατάξεις του κανονισμού (ΕΟΚ) 1248/92.»

7. Το κεφάλαιο 2 (άρθρα 37 έως 43) του τίτλου ΙΙΙ του κανονισμού περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις σχετικά με τις παροχές αναπηρίας. Το άρθρο 40, παράγραφος 1, ορίζει τα ακόλουθα:

«Ο μισθωτός ή μη μισθωτός ο οποίος διαδοχικά ή κατά περίοδους έχει υπαχθεί στις νομοθεσίες δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών, εκ των οποίων τουλάχιστον μία δεν είναι του τύπου που αναφέρεται στο άρθρο 37, παράγραφος 1 (δηλ. νομοθεσία κατά την οποία το ποσό των παροχών αναπηρίας δεν εξαρτάται από τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως), δικαιούται παροχών σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου 3, οι οποίες εφαρμόζονται κατ' αναλογία (...)»

Αποτελεί κοινό τόπο ότι το άρθρο 40, παράγραφος 1, έχει εφαρμογή στην παρούσα περίπτωση, δεδομένου ότι η βελγική παροχή αναπηρίας, όχι όμως και η ιταλική, είναι ανεξάρτητη από τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως. Εξ αυτού συνάγεται ότι οι κανόνες υπολογισμού της παροχής αναπηρίας του προσφεύγοντος είναι οι αφορώντες τις παροχές γήρατος οι οποίοι ορίζονται στο κεφάλαιο 3 του τίτλου ΙΙΙ, που πρέπει να εφαρμοστούν κατ' αναλογία.

8. Το άρθρο 43 του κανονισμού αφορά τη μετατροπή των παροχών αναπηρίας σε παροχές γήρατος. Ορίζει ότι:

«1. Οι παροχές αναπηρίας μετατρέπονται, ενδεχομένως, σε παροχές γήρατος κατά τους όρους που προβλέπονται στη νομοθεσία ή στις νομοθεσίες, δυνάμει των οποίων εχορηγήθησαν και σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου 3.

2. Κάθε φορέας κράτους μέλους που οφείλει παροχές αναπηρίας, συνεχίζει να καταβάλλει στον δικαιούχο παροχών αναπηρίας, ο οποίος, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 49 (το οποίο εφαρμόζεται όταν ο ενδιαφερόμενος δεν πληροί συγχρόνως τις προϋποθέσεις που τίθενται από όλες τις νομοθεσίες στις οποίες υπήχθη), δύναται να αξιώσει παροχές γήρατος δυνάμει της νομοθεσίας άλλων κρατών μελών, τις παροχές αναπηρίας που δικαιούται κατά τη νομοθεσία που εφαρμόζει ο φορέας αυτός μέχρι τη στιγμή, κατά την οποία οι διατάξεις της παραγράφου 1 δύνανται να εφαρμοσθούν για τον φορέα αυτόν.

(...)»

9. Όπως είδαμε, στην παρούσα υπόθεση το κεφάλαιο 3 (άρθρα 4 έως 51) του τίτλου ΙΙΙ του κανονισμού, το οποίο τιτλοφορείται

«Αναπηρία, γήρας και θάνατος (Συντάξεις)», πρέπει να εφαρμοσθεί κατ' αναλογία για τον καθορισμό της παροχής αναπηρίας του προσφεύγοντος. Το άρθρο 44 ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Τα δικαιώματα παροχών μισθωτού ή μη μισθωτού ο οποίος έχει υπαχθεί στη νομοθεσία δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών (...) καθορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου.

2. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 49, όταν ο μισθωτός ή μη μισθωτός υποβάλει αίτηση εκκαθαρίσεως παροχών, λαμβάνονται υπόψη για τη διαδικασία εκκαθαρίσεως των παροχών αυτών όλες οι νομοθεσίες που ίσχυσαν για τον εν λόγω μισθωτό ή μη μισθωτό. Εξαίρεση από τον κανόνα αυτόν γίνεται αν ο ενδιαφερόμενος ζητήσει ρητά την αναβολή της εκκαθαρίσεως των παροχών γήρατος τις οποίες θα εδικαιούτο δυνάμει της νομοθεσίας ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών.

(...)»

Το άρθρο 45, παράγραφος 1, ορίζει ότι:

«Ο φορέας κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου εξαρτά την κτήση, τη διατήρηση ή την ανάκτηση του δικαιώματος παροχών από τη συμπλήρωση περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας, λαμβάνει υπόψη, κατά το μέτρο που απαιτείται, τις περιόδους ασφαλίσεως, ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, σαν να επρόκειτο για περιόδους που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζεται από τον φορέα αυτόν.»

10. Στο άρθρο 46 του κανονισμού ορίζονται λεπτομερείς κανόνες για τον υπολογισμό των παροχών. Όταν ο ενδιαφερόμενος δικαιούται παροχών δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους στην οποία υπήχθη, χωρίς να απαιτείται η εφαρμογή του άρθρου 45, παράγραφος 1, ο αρμόδιος φορέας αυτού του κράτους μέλους πρέπει να προβαίνει σε διπλό υπολογισμό. Πρώτον, καθορίζει το ποσό που δικαιούται ο ενδιαφερόμενος βάσει της εθνικής του νομοθεσίας, το αποκαλούμενο «αυτοτελές» ποσό. Στη συνέχεια πρέπει να προβεί στον υπολογισμό που προβλέπεται στο άρθρο 46, παράγραφος 2, το οποίο έχει εφαρμογή όταν ο ενδιαφερόμενος δικαιούται παροχών μόνον όταν λαμβάνονται υπόψη περίοδοι ασφαλίσεως ή κατοικίας σε άλλα κράτη μέλη δυνάμει του λεγόμενου συστήματος του συνυπολογισμού και του αναλογικού επιμερισμού. Αν με τον δεύτερο υπολογισμό προκύπτει μεγαλύτερο ποσό, τότε λαμβάνεται υπόψη αυτό το μεγαλύτερο ποσό για την εφαρμογή του άρθρου 46. Όταν, ωστόσο, ο ενδιαφερόμενος έχει υπαχθεί σε νομοθεσία βάσει της οποίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τέτοιες περίοδοι, ο αρμόδιος φορέας αυτού του κράτους μέλους πρέπει να προβεί μόνο στον δεύτερο από τους ανωτέρω υπολογισμούς. Τότε χορηγείται στον ενδιαφερόμενο το άθροισμα των ποσών που καθορίζονται με τον τρόπο αυτό, επιφυλασσομένου εντούτοις του προβλεπόμενου από το άρθρο 46, παράγραφος 3, ανωτάτου ορίου, το οποίο αποσκοπεί στην αποφυγή της σωρεύσεως των σχετικών παροχών.

11. Το άρθρο 49 του κανονισμού έχει εφαρμογή όταν ο ενδιαφερόμενος πληροί τις προϋποθέσεις μερικών αλλά όχι όλων των νομοθεσιών στις οποίες υπήχθη. Το άρθρο 49, παράγραφος 1, ορίζει ότι:

«(...)

α) καθένας από τους αρμοδίους φορείς, κατά τη νομοθεσία του οποίου πληρούνται οι προϋποθέσεις, υπολογίζει το ποσό της οφειλόμενης παροχής σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46·

β) ωστόσο:

(...)

ii) αν ο ενδιαφερόμενος πληροί τις προϋποθέσεις μιας μόνης νομοθεσίας, χωρίς να παρίσταται ανάγκη προσφυγής σε περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό νομοθεσίες οι προϋποθέσεις των οποίων δεν πληρούνται, το ποσό της οφειλόμενης παροχής υπολογίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις της μόνης νομοθεσίας της οποίας πληρούνται οι προϋποθέσεις, και αφού ληφθούν υπόψη μόνον οι περίοδοι που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία αυτή.»

12. Το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού αφορά τους εθνικούς κανόνες περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως παροχών και προβλέπει τα εξής:

«Οι διατάξεις περί μειώσεως, αναστολής ή καταργήσεως, που προβλέπονται από τη νομοθεσία κράτους μέλους σε περίπτωση σωρεύσεως μιας παροχής με άλλες παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως ή με άλλα εισοδήματα, εφαρμόζονται εις βάρος του δικαιούχου, ακόμη και αν πρόκειται περί παροχών που εκτήθησαν δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους ή περί εισοδημάτων που εκτήθησαν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους. Ο κανόνας αυτός δεν ισχύει όταν ο δικαιούχος λαμβάνει παροχές της ίδιας φύσεως για αναπηρία, γήρας, θάνατο (συντάξεις) ή επαγγελματική ασθένεια που καταβάλλονται από τους φορείς δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 46, 50, 51 ή του άρθρου 60, παράγραφος 1, περίπτωση β.»

Προκύπτει επομένως ότι, σε περίπτωση χορηγήσεως παροχών αναπηρίας, η δεύτερη φράση του άρθρου 12, παράγραφος 2, αποκλείει την εφαρμογή εθνικών κανόνων περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως· εκτός, βέβαια, αν το ποσό της παροχής υπολογίζεται μόνο βάσει της εθνικής νομοθεσίας. Συνεπώς, όταν μια παροχή καθορίζεται μόνο βάσει του άρθρου 46, οι εθνικοί κανόνες περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως πρέπει να μη λαμβάνονται υπόψη, ακόμα και σε περίπτωση υπολογισμού του «αυτοτελούς» ποσού βάσει του άρθρου 46, παράγραφος 1 (βλ. την απόφαση της 11ης Ιουνίου 1992, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-90/91 και C-91/91, Di Crescenzo και Casagrande, Συλλογή 1992, σ. I-3851, σκέψη 20). Ωστόσο, οι εθνικοί κανόνες περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως μπορούν να λαμβάνονται υπόψη εφόσον η παροχή καθορίζεται μόνο βάσει εθνικών κανόνων και η εφαρμογή των κανόνων αυτών, περιλαμβανομένων των εθνικών κανόνων περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως, οδηγεί σε ευνοϊκότερο υπέρ του ενδιαφερομένου αποτέλεσμα έναντι της εφαρμογής του άρθρου 46. Όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφαση της 5ης Απριλίου 1990, C-108/89, Pian (Συλλογή 1990, σ. I-1599, σκέψεις 8 και 9),

«όταν ένας εργαζόμενος λαμβάνει σύνταξη δυνάμει της εθνικής μόνο νομοθεσίας, οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71 δεν εμποδίζουν την εις το ακέραιο εφαρμογή επ' αυτού της εθνικής αυτής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένων και των εθνικών κανόνων περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως.

Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι (...) σε περίπτωση που προκύπτει ότι η εφαρμογή της εθνικής μόνο νομοθεσίας είναι λιγότερο ευνοϊκή για τον εργαζόμενο απ' ό,τι το σύστημα του άρθρου 46 του κανονισμού 1408/71, πρέπει τότε να εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου αυτού (...)»

Το Δικαστήριο έκρινε επίσης σαφώς ότι, όταν δεν είναι δυνατή η εφαρμογή των εθνικών κανόνων περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως δυνάμει της δεύτερης φράσεως του άρθρου 12, παράγραφος 2, τότε πρέπει να εφαρμόζεται στη θέση τους ο περιλαμβανόμενος στο άρθρο 46, παράγραφος 3, του κανονισμού κανόνας περί απογορεύσεως της σωρεύσεως (βλ. τις αποφάσεις της 5ης Μαΐου 1983, 238/81, Van der Bunt-Craig, Συλλογή 1981, σ. 1385, σκέψη 15, της 5ης Απριλίου 1990, Pian, προαναφερθείσα, σκέψη 10, και της 11ης Ιουνίου 1992, Di Crescenzo και Casagrande, προαναφερθείσα, σκέψη 32). Εντούτοις, το άρθρο 46, παράγραφος 3, δεν πρέπει να εφαρμόζεται όταν με την εφαρμογή του μειώνεται το ποσό της παροχής που στηρίζεται στην εθνική μόνο νομοθεσία και όχι στο άρθρο 46 (βλ. τις αποφάσεις της 21ης Οκτωβρίου 1975, 24/75, Petroni, 1975 ECR σ. 1149, σκέψη 22, και της 18ης Φεβρουαρίου 1992, C-5/91, Di Prinzio, Συλλογή 1992, σ. I-897, σκέψη 65).

13. Το κεφάλαιο 3 (άρθρα 35 έως 59) του τίτλου IV του κανονισμού εφαρμογής τιτλοφορείται «Αναπηρία, γήρας και θάνατος (Συντάξεις)». Κατά το άρθρο 36, παράγραφος 1,

«για να λάβει παροχές δυνάμει των άρθρων 40 έως 51 (...) ο αιτών υποχρεούται να υποβάλει αίτηση στον φορέα του τόπου κατοικίας σύμφωνα με τις διατυπώσεις που προβλέπονται από τη νομοθεσία που εφαρμόζει ο φορέας αυτός (...)»

Το άρθρο 36, παράγραφος 4, ορίζει τα ακόλουθα:

«Μία αίτηση παροχών που υποβλήθηκε στον φορέα ενός κράτους μέλους επιφέρει αυτόματα την ταυτόχρονη εκκαθάριση των παροχών δυνάμει των νομοθεσιών όλων των κρατών μελών, τις προϋποθέσεις των οποίων πληροί ο αιτών, εκτός αν, σύμφωνα με το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού, ο αιτών επιθυμεί να ανασταλεί η εκκαθάριση των παροχών γήρατος που δικαιούται δυνάμει της νομοθεσίας ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών.»

Κατά το άρθρο 37, περίπτωση δ,

«αν, σύμφωνα με το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού, ο αιτών επιθυμεί την αναστολή της εκκαθαρίσεως των παροχών γήρατος, που θα ελάμβανε κατά τη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών, οφείλει να προσδιορίσει (κατά την υποβολή της αιτήσεώς του) επακριβώς βάσει ποιας νομοθεσίας ζητεί παροχές.»

14. Τα άρθρα 41 έως 50 του κανονισμού εφαρμογής αφορούν τη διαδικασία εξετάσεως των αιτήσεων χορηγήσεως παροχών οι οποίες διέπονται από το άρθρο 36. Κατά το άρθρο 43, παράγραφος 1, ο φορέας που εξετάζει την αίτηση (στην παρούσα περίπτωση το INAMI), καταχωρεί στο σχετικό έγγραφο τις περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας που συμπληρώθηκαν βάσει της νομοθεσίας την οποία εφαρμόζει και κοινοποιεί αντίγραφο του εντύπου αυτού στους αρμόδιους φορείς των άλλων κρατών μελών στους οποίους ήταν ασφαλισμένος ο ενδιαφερόμενος. Δυνάμει του άρθρου 43, παράγραφος 2:

«Αν υπάρχει μόνο ένας άλλος αρμόδιος σχετικά φορέας, ο φορέας αυτός συμπληρώνει το ανωτέρω έντυπο, προσδιορίζοντας:

α) τις περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζει·

β) το ποσό της παροχής που ο αιτών θα μπορούσε να απαιτήσει γι' αυτές τις περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας·

γ) το θεωρητικό ποσό και το πραγματικό ποσό των παροχών, που υπολογίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46, παράγραφος 2, του κανονισμού.

(...)»

Κατά το άρθρο 43, παράγραφος 5,

«Στην περίπτωση που προβλέπεται στο άρθρο 37, περίπτωση δ, του κανονισμού εφαρμογής, οι φορείς των κρατών μελών, στη νομοθεσία των οποίων έχει υπαχθεί ο αιτών αλλά από τους οποίους έχει ζητήσει να ανασταλεί η εκκαθάριση των παροχών, αναγράφουν στο έντυπο (...) μόνο τις περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν από τον αιτούντα σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζουν.»

Εξέταση του υποβληθέντος ερωτήματος

15. Πρέπει να σημειωθεί ότι το πρόβλημα του καθορισμού των δικαιωμάτων του προσφεύγοντος να λάβει τις ως άνω παροχές ανακύπτει σχετικά με δύο διαφορετικές περιόδους. Πρώτον, ανακύπτει το πρόβλημα του ποσού της βελγικής παροχής αναπηρίας, την οποία ο προσφεύγων δικαιούται βάσει της, ασφαλώς βραχείας, περιόδου από 1ης Αυγούστου 1980 μέχρι 30ής Νοεμβρίου 1980, όταν εδικαιούτο ιταλική παροχή αναπηρίας από την οποία παραιτήθηκε, χωρίς να έχει αξίωση για οποιαδήποτε άλλη ιταλική παροχή. Δεύτερον, ανακύπτει το πρόβλημα του καθορισμού του ποσού της συνολικής παροχής που δικαιούται για την περίοδο από 1ης Δεκεμβρίου 1980, όταν θέλησε να ζητήσει και τη βελγική παροχή αναπηρίας και την ιταλική παροχή γήρατος. Στη συνέχεια των προτάσεών μου θα εξετάσω καταρχάς την κατάσταση όσον αφορά την τελευταία περίοδο, η οποία, από την πλευρά του προσφεύγοντος, είναι προφανώς η σημαντικότερη.

16. Αν ο Iacobelli εδικαιούτο μόνο παροχές αναπηρίας, τότε η εφαρμογή των σχετικών κοινοτικών διατάξεων δεν θα παρουσίαζε ιδιαίτερες δυσκολίες. Η υποβολή του αιτήματός του στον βελγικό φορέα δυνάμει του άρθρου 36, παράγραφος 1, του κανονισμού εφαρμογής θα συνεπαγόταν παράλληλη εκκαθάριση της ιταλικής παροχής αναπηρίας, σύμφωνα με το άρθρο 36, παράγραφος 4. Ο αρμόδιος φορέας θα έπρεπε να προβεί στους υπολογισμούς οι οποίοι προβλέπονται στο άρθρο 46 του κανονισμού, το δε INAMI θα μπορούσε να εφαρμόσει τους βελγικούς κανόνες περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως μόνο αν το αποτέλεσμα της εφαρμογής της βελγικής μόνο νομοθεσίας, περιλαμβανομένων των κανόνων αυτών, ήταν τουλάχιστον εξίσου ευνοϊκό για τον προσφεύγοντα σε σχέση με τη χορήγηση παροχών βάσει του άρθρου 46. Προς καθορισμό του οριστικού ποσού των παροχών το INAMI διαβιβάζει το προβλεπόμενο έντυπο στον αρμόδιο ιταλικό φορέα, σύμφωνα προς το

άρθρο 43, παράγραφος 1, του κανονισμού εφαρμογής, αυτό δε το έντυπο επιστρέφεται μετά από καταχώριση εκ μέρους του ιταλικού φορέα, των λεπτομερειών σχετικά με τις περιόδους ασφαλίσεως ή κατοικίας που συμπληρώθηκαν και των ποσών των παροχών που υπολογίζονται κατά το άρθρο 46, παράγραφος 2, του κανονισμού.

17. Πρέπει ωστόσο να υπομνησθεί ότι, στην παρούσα υπόθεση, ο προσφεύγων έχει ένα δυνητικό δικαίωμα να λάβει εναλλακτικά δύο ιταλικές παροχές. Υπό τις συνθήκες αυτές το tribunal du travail θεωρεί ότι κατά τον καθορισμό της παροχής αναπηρίας γεννάται το ακόλουθο πρόβλημα: όπως είδαμε, το άρθρο 36, παράγραφος 4, του κανονισμού εφαρμογής ορίζει ότι η αίτηση του ενδιαφερομένου προς χορήγηση παροχής αναπηρίας επιφέρει την ταυτόχρονη εκκαθάριση των παροχών δυνάμει των νομοθεσιών όλων των κρατών μελών, τις προϋποθέσεις των οποίων πληροί ο αιτών. Κατά την άποψη του tribunal du travail, το ανακύπτον ζήτημα είναι αν ο προσφεύγων δικαιούται, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, να παραιτηθεί από την ιταλική παροχή αναπηρίας ώστε να μπορέσει να λάβει την ιταλική παροχή γήρατος.

18. Παρατηρώ ότι, όπως είναι διατυπωμένο, το ερώτημα που υπέβαλε το tribunal du travail αφορά τη συμφωνία προς το κοινοτικό δίκαιο της ενέργειας των ιταλικών αρχών και όχι των βελγικών. Εντούτοις, το ζήτημα που πρέπει να επιλυθεί είναι, στην ουσία, το αφορών το αποτελέσμα της παραιτήσεως από την ιταλική παροχή αναπηρίας επί των δικαιωμάτων που έχει σωρευτικά ο προσφεύγων βάσει των εφαρμοστέων κοινοτικών διατάξεων, την ευθύνη για την εφαρμογή των οποίων έχει στην παρούσα υπόθεση το INAMI. Συνεπώς, το ζήτημα μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητό αν θεωρηθεί ότι αφορά το αν ο φορέας κράτους μέλους, ο οποίος έχει διαβιβάσει σε φορέα άλλου κράτους μέλους αίτηση για χορήγηση παροχής αναπηρίας, σύμφωνα με τα άρθρα 36 και 43 του κανονισμού εφαρμογής, πρέπει να λάβει υπόψη, κατά τον καθορισμό του ποσού της χορηγητέας παροχής, παροχή γήρατος χορηγούμενη από τον τελευταίο φορέα και όχι παροχή αναπηρίας η οποία θα μπορούσε να έχει χορηγηθεί αντ' αυτής, από την οποία όμως ο προσφεύγων παραιτήθηκε δυνάμει της νομοθεσίας του τελευταίου κράτους μέλους.

19. Όπως είδαμε, το tribunal du travail θεωρεί ότι η παραίτηση του προσφεύγοντος από την ιταλική παροχή μπορεί να αντιβαίνει προς το άρθρο 36, παράγραφος 4, του κανονισμού εφαρμογής. Κατά τη άποψη της Επιτροπής, από την άλλη πλευρά, η λύση στη δυσχέρεια περί της οποίας κάνει λόγο το tribunal du travail δίδεται από το ίδιο το άρθρο 36, παράγραφος 4, το οποίο υπενθυμίζω ότι παρέχει τη δυνατότητα να μη λαμβάνονται υπόψη παροχές βάσει της νομοθεσίας ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών «αν, σύμφωνα με το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού, ο αιτών επιθυμεί να ανασταλεί η εκκαθάριση των παροχών γήρατος που δικαιούται». Κατά την Επιτροπή, δυνάμει του άρθρου 40, παράγραφος 1, του κανονισμού, η δεύτερη φράση του άρθρου 44, παράγραφος 2, έχει εφαρμογή κατ' αναλογία στις παροχές αναπηρίας, οπότε η σχετική διάταξη του άρθρου 36, παράγραφος 4, του κανονισμού εφαρμογής πρέπει ομοίως να εφαρμοσθεί κατ' αναλογία.

20. Εντούτοις, νομίζω ότι η ευχέρεια του ενδιαφερομένου να ζητήσει την αναστολή της εκκαθαρίσεως παροχών, η οποία παρέχεται με το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού και το άρθρο 36, παράγραφος 4, του κανονισμού εφαρμογής, μάλλον δεν έχει σημασία για το ζήτημα που ανακύπτει

στην παρούσα υπόθεση. Όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή, η δεύτερη φράση του άρθρου 44, παράγραφος 2, όπως είναι τώρα διατυπωμένη, προστέθηκε με τον κανονισμό 2595/77 του Συμβουλίου, της 21ης Νοεμβρίου 1977 (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 201). Στο αρχικό κείμενο του κανονισμού 1408/71 (βλ. ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73), η φράση αυτή είχε ως εξής:

«Γίνεται εξαίρεση από τον παρόντα κανόνα (περί χορηγήσεως των παροχών) αν ο ενδιαφερόμενος ζητήσει ρητά την αναβολή της εκκαθαρίσεως των παροχών γήρατος, τις οποίες θα εδικαιούτο δυνάμει της νομοθεσίας ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών και υπό τον όρο ότι οι περίοδοι οι πραγματοποιούμενες υπό τη νομοθεσία ή τις νομοθεσίες αυτές δεν θα ληφθούν υπόψη για τη γένεση του δικαιώματος παροχών σε άλλο κράτος μέλος.»

Η πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2595/77 εξηγεί τον σκοπό της τροποποιήσεως ως ακολούθως:

«(...) πρέπει (...) να παρασχεθεί χωρίς περιορισμούς στον εργαζόμενο η δυνατότητα να απολαύει της συντάξεως που εκτήθη δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους και να αναβάλλει την εκκαθάριση της συντάξεώς του σε άλλο κράτος μέλος, προκειμένου να επωφεληθεί της αυξήσεως του ποσού της συντάξεως αυτής που προκύπτει από αυτήν την αναβολή.»

Επομένως, στην αρχική διατύπωση του άρθρου 44, παράγραφος 2, είχε ήδη προβλεφθεί η αναστολή της εκκαθαρίσεως των παροχών γήρατος, με τον περιορισμό ότι θα λαμβάνονται υπόψη οι περίοδοι ασφαλίσεως, ο οποίος καταργήθηκε με την επελθούσα το 1977 τροποποίηση.Φαίνεται ότι ο σκοπός της διατάξεως στην αρχική της μορφή, τον οποίο επιβεβαίωσε η τροποποίηση, ήταν να καταστεί σαφές ότι ο ενδιαφερόμενος δεν είναι υποχρεωμένος να λάβει αμέσως σύνταξη γήρατος την οποία δικαιούται εφόσον μπορεί να λάβει μεγαλύτερη σύνταξη αν συνεχίσει να εργάζεται, συμπληρώνοντας έτσι περαιτέρω ασφαλιστικές περιόδους. Η αρχή αυτή έχει ήδη γίνει δεκτή από τη νομολογία του Δικαστηρίου, με τις αποφάσεις που ερμηνεύουν τους κανονισμούς 3 και 4 του Συμβουλίου, οι οποίοι δεν περιελάμβαναν καμία ρητή διάταξη περί αναστολής της εκκαθαρίσεως παροχών (βλ. τις αποφάσεις της 5ης Ιουλίου 1967, 9/67, Colditz, 1967 ECR σ. 220 και της 12ης Δεκεμβρίου 1967, 11/67, Couture, 1967 ECR σ. 379). Φαίνεται ότι το Συμβούλιο περιέλαβε τη σχετική με την αναστολή της εκκαθαρίσεως των παροχών διάταξη του άρθρου 44, παράγραφος 2, στον κανονισμό 1408/71 συμμορφούμενο προς τις αποφάσεις αυτές.

21. Αντίθετα, αντί η επίμαχη στην παρούσα υπόθεση εθνική νομοθεσία να παρέχει στον ενδιαφερόμενο τη δυνατότητα αναστολής της εκκαθαρίσεως παροχών τού επιβάλλει να παραιτηθεί από αυτές. Αυτή η παραίτηση δεν οδηγεί σε αύξηση της συντάξεως από την οποία παραιτείται, αλλά επιφέρει άμεση χορήγηση διαφορετικής συντάξεως όταν συμπληρωθούν οι προϋποθέσεις για τη χορήγησή της. Πρέπει να σημειωθεί ακόμα ότι το άρθρο 36, παράγραφος 4, του κανονισμού εφαρμογής κάνει λόγο μόνο για αναστολή της εκκαθαρίσεως παροχών γήρατος και όχι αναπηρίας, έστω και αν το κεφάλαιο 3 του κανονισμού εφαρμογής τιτλοφορείται «Αναπηρία, γήρας και θάνατος (Συντάξεις)». Η εξήγηση γι' αυτό είναι, κατ' εμέ, ότι δύσκολα θα μπορούσε να υπάρξει σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως παρέχον τη δυνατότητα αυξήσεως μιας συντάξεως αναπηρίας ως αποτέλεσμα αναστολής της εκκαθαρίσεώς της· σχεδόν εξ ορισμού σύνταξη

αναπηρίας είναι η παροχή της οποίας η χορήγηση καθίσταται απαραίτητη προς άμβλυνση των συνεπειών μιας υπάρχουσας αναπηρίας. Επομένως δεν μπορώ να δεχθώ τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι διάταξη περί αναστολής της εκκαθαρίσεως της παροχής γήρατος, η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 36, παράγραφος 4, του κανονισμού εφαρμογής, πρέπει να εφαρμοσθεί κατ' αναλογία στην παραίτηση από την παροχή αναπηρίας.

22. Ωστόσο, είναι κατά τη γνώμη μου σαφές ότι μια τέτοια ανάλογη εφαρμογή δεν είναι αναγκαία στην παρούσα υπόθεση, καθόσον το άρθρο 36, παράγραφος 4, του κανονισμού εφαρμογής δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη στέρηση από τον προσφεύγοντα της δυνατότητάς του να παραιτηθεί από την ιταλική παροχή αναπηρίας. Εν προκειμένω ισχύει η ίδια συλλογιστική που οδήγησε το Δικαστήριο στην ερμηνεία των διατάξεων περί χορηγήσεως παροχών που περιλαμβάνονται στους κανονισμούς 3 και 4 του Συμβουλίου (βλ. τις προαναφερθείσες στην παράγραφο 20 ανωτέρω υποθέσεις Colditz και Couture). Επομένως, η διάταξη του άρθρου 36, παράγραφος 4, που ορίζει ότι μια αίτηση παροχών «επιφέρει αυτόματα την ταυτόχρονη εκκαθάριση των παροχών δυνάμει των νομοθεσιών όλων των κρατών μελών, τις προϋποθέσεις των οποίων πληροί ο αιτών» είναι μόνο διαδικαστικής φύσεως και δεν μπορεί να επιβάλει πρόσθετους όρους για τη χορήγηση παροχών πέραν εκείνων οι οποίοι διαλαμβάνονται στο άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού, το οποίο θέτει σε εφαρμογή το άρθρο 36, παράγραφος 4 (πρβλ. την προαναφερθείσα απόφαση Couture, σ. 389· βλ. επίσης τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Roemer στην υπόθεση Colditz, στη σ. 239). Όσον αφορά τον ίδιο τον κανονισμό, το άρθρο 44, παράγραφος 2, ορίζει μόνον ότι για την εκκαθάριση των παροχών «λαμβάνονται υπόψη όλες οι νομοθεσίες (...) που ίσχυσαν για τον εν λόγω μισθωτό ή μη μισθωτό». Δεν νομίζω ότι αυτή η διάταξη πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιβάλλει τη χορήγηση στον ενδιαφερόμενο παροχής από την οποία μπορεί να παραιτηθεί βάσει του εθνικού δικαίου για να λάβει ευνοϊκότερη παροχή. Επομένως, δεν είναι απαραίτητη η εκ μέρους του προσφεύγοντος επίκληση της εξαιρέσεως σχετικά με την ταυτόχρονη εκκαθάριση παροχών η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 36, παράγραφος 4, το οποίο, όπως προανέφερα, σκοπεί ειδικά στην κάλυψη της περιπτώσεως αναστολής της εκκαθαρίσεως παροχής γήρατος.

23. Συνεπώς, το ζήτημα που αφορά τον καθορισμό των δυνάμενων να χορηγηθούν βάσει της νομοθεσίας ενός συγκεκριμένου κράτους μέλους παροχών πρέπει να επιλύεται, καταρχήν, από το εθνικό δίκαιο και μόνον. Επομένως, όταν μια εθνική νομοθεσία επιβάλλει στον ενδιαφερόμενο να επιλέξει μεταξύ δύο εναλλακτικών παροχών, η παροχή που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, κατά την πρώτη φράση του άρθρου 44, παράγραφος 2, του κανονισμού, και για την πραγματοποίηση των υπολογισμών που προβλέπονται από το άρθρο 46 είναι απλώς εκείνη τη οποία ο ενδιαφερόμενος προτιμά να λάβει. Έπεται ότι, όταν ο αιτών τη χορήγηση παροχής αναπηρίας σε ένα κράτος μέλος έχει τη δυνατότητα, βάσει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους, να επιλέξει τη χορήγηση παροχής γήρατος με βάση τη νομοθεσία αυτή αντί της παροχής αναπηρίας, τότε αυτός πρέπει να θεωρείται ως άτομο που μπορεί να θεμελιώσει δικαίωμα προς λήψη παροχής γήρατος κατά τη νομοθεσία του τελευταίου αυτού κράτους μέλους και όχι ως άτομο που λαμβάνει εκεί παροχή αναπηρίας.

24. Σε τέτοιες περιπτώσεις νομίζω ότι η πλέον πρόσφορη διάταξη του κανονισμού είναι εκείνη του άρθρου 43, παράγραφος 2, που αναφέρθηκε ανωτέρω, στην παράγραφο 8. Κατά τη διάταξη αυτή, όταν

άτομο που λαμβάνει παροχές αναπηρίας δικαιούται να λάβει παροχή γήρατος σε άλλο κράτος μέλος, το πρώτο κράτος μέλος πρέπει να συνεχίσει να καταβάλλει τις παροχές αναπηρίας στον ενδιαφερόμενο μέχρις ότου αυτός αποκτήσει δικαίωμα να λάβει σύνταξη γήρατος και σ' αυτό το κράτος μέλος. Όπως εξήγησε το Δικαστήριο με την απόφαση της 19ης Ιουνίου 1979, 180/78, Brouwer-Kaune, (1979 ECR σ. 2111, σκέψεις 6 και 7), σε τέτοιες περιπτώσεις το πρώτο κράτος μέλος μπορεί να μην εφαρμόσει τους κανόνες του περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως, εκτός αν τούτο οδηγεί σε λιγότερο ευνοϊκά αποτελέσματα έναντι της εφαρμογής του άρθρου 46. Επομένως, όταν εφαρμόζεται το άρθρο 43, παράγραφος 2, του κανονισμού, η παροχή αναπηρίας και η παροχή γήρατος πρέπει να θεωρούνται ως «παροχές της ίδιας φύσεως» για την εφαρμογή της δεύτερης φράσεως του άρθρου 12, παράγραφος 2 (βλ. την απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 1980, 4/80, D' Amico, 1980 ECR σ. 2951, σκέψεις 16 και 17).

25. Όπως υπογράμμισε το Δικαστήριο με την προαναφερθείσα απόφαση Brouwer-Kaune, στη σκέψη 3, το άρθρο 43, παράγραφος 2, του κανονισμού προϋποθέτει μια κατάσταση όπου ο ενδιαφερόμενος έχει δικαίωμα λήψεως παροχών αναπηρίας σε δύο κράτη μέλη, σε ένα δε από τα κράτη μέλη επέρχεται μετατροπή σε παροχή γήρατος σύμφωνα προς το άρθρο 43, παράγραφος 1. Επομένως, το άρθρο 43, παράγραφος 2, δεν έχει θεσπισθεί πρωτίστως για να καλύπτει περιπτώσεις στις οποίες ο ενδιαφερόμενος πρέπει να επιλέξει μεταξύ δύο ειδών παροχών, αντί να μπορεί να ζητήσει τη μετατροπή της μιας παροχής σε παροχή του άλλου είδους. Είναι ωστόσο σαφές ότι στο άρθρο 43, παράγραφος 2, δεν πρέπει να δοθεί στενή ερμηνεία. Έτσι, στο πλαίσιο της αποφάσεως D' Amico το Δικαστήριο προέβη σε διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 43, παράγραφος 2, δεχόμενο, με τη σκέψη 15, ότι:

«Παρ' όλον ότι αυτή η διάταξη δεν αφορά ρητώς παρά [μόνο] την υποχρέωση του οφειλέτη φορέα, του οποίου οι παροχές αναπηρίας δεν μετατράπηκαν σε παροχές γήρατος, να συνεχίζει να καταβάλλει στο δικαιούχο τις παροχές αναπηρίας, συνεπάγεται, λαμβανομένων υπόψη των άρθρων 48 έως 51 της Συνθήκης, ότι δεν επιτρέπεται στο φορέα, του οποίου οι παροχές αναπηρίας έχουν μετατραπεί σε παροχές γήρατος, να παύσει να καταβάλει αυτές τις παροχές λόγω του ότι ο ενδιαφερόμενος απολαύει επίσης παροχών αναπηρίας που δεν έχουν ακόμα μετατραπεί.»

Ακόμη, στο πλαίσιο της προαναφερθείσας υποθέσεως Brouwer-Kaune, το Δικαστήριο έκρινε σαφώς ότι το άρθρο 40, παράγραφος 1, και το άρθρο 46 του κανονισμού, καθώς και η σχετική νομολογία του Δικαστηρίου, μπορούν να τύχουν ανάλογης εφαρμογής σε περίπτωση η οποία δεν καλύπτεται ρητά από το άρθρο 43· το Δικαστήριο δέχθηκε, με τη σκέψη 8, ότι

«Η προστασία των δικαιωμάτων που ο ενδιαφερόμενος κατέχει δυνάμει της μόνης εθνικής νομοθεσίας, χωρίς αναδρομή στο σύστημα συνυπολογισμού και αναλογικού επιμερισμού (που προβλέπονται στο άρθρο 46 του κανονισμού), καθώς και η τήρηση των ενδεχομένως προκυπτόντων πλεονεκτημάτων από αυτό το σύστημα επιβάλλονται κατά τον ίδιο τρόπο σε όλες τις περιπτώσεις.»

26. Στην υπόθεση Brouwer-Kaune έγινε δεκτό ότι το άρθρο 43 δεν μπορούσε να τύχει εφαρμογής, διότι ο προσφεύγων είχε αποκτήσει δικαίωμα να λάβει παροχές αναπηρίας στο πρώτο κράτος μέλος μετά τη μετατροπή σε σύνταξη γήρατος της παροχής αναπηρίας που του εχορηγείτο από το δεύτερο κράτος μέλος. Αντίθετα, στην παρούσα υπόθεση, ο προσφεύγων ζήτησε να λάβει

ιταλική παροχή γήρατος ενώ εδικαιούτο ήδη βελγική παροχή αναπηρίας, περίπτωση στην οποία αναφέρεται ακριβώς το άρθρο 43, παράγραφος 2. Η μόνη δυσχέρεια στη παρούσα υπόθεση είναι ότι έρεισμα της αιτήσεως προς χορήγηση ιταλικής παροχής γήρατος δεν αποτέλεσε η μετατροπή μιας παροχής ανάπηρίας αλλά η επιλογή μεταξύ των δύο. Ωστόσο, ενόψει των αποφάσεων D' Amico και Brouwer-Kaune δεν υπάρχει, κατά την άποψή μου, καμία αμφιβολία ότι η περίπτωση αυτή καλύπτεται από το άρθρο 43, παράγραφος 2, του κανονισμού και, επομένως, ότι εφαρμόζεται το σύστημα υπολογισμού των παροχών το οποίο προβλέπουν τα άρθρα 40, παράγραφος 1, και 46· διαφορετικά, οι διατάξεις αυτές πρέπει να εφαρμοστούν κατ' αναλογία.

27. Πράγματι, νομίζω ότι στην παρούσα υπόθεση πρέπει να εφαρμοστεί το άρθρο 43, παράγραφος 2. Είναι σαφές ότι ο ενδιαφερόμενος δεν πρέπει να περιέρχεται σε δυσμενή θέση λόγω του γεγονότος ότι η εθνική νομοθεσία τού ζήτησε να επιλέξει μεταξύ της παροχής αναπηρίας και της παροχής γήρατος και δεν του παρέσχε τη δυνατότητα της μετατροπής της μιας παροχής σε παροχή του άλλου είδους· η περιέλευση του ενδιαφερομένου σε δυσμενή θέση σ' αυτές τις περιπτώσεις αντιβαίνει προς τον σαφή σκοπό του άρθρου 43. Όπως προανέφερα, καθώς φαίνεται η παράλειψη της ιταλικής νομοθεσίας να προβλέψει μια τέτοια μετατροπή καλύφθηκε με τροποποίηση των σχετικών διατάξεων τον Ιούλιο του 1984. Δεν πιστεύω ότι η θέση του προσφεύγοντος πρέπει να επηρεαστεί από το γεγονός ότι η οικεία νομοθεσία δεν προέβλεπε ακόμα κάτι τέτοιο όταν αυτός υπέβαλε το αίτημά του για χορήγηση ιταλικής συντάξεως γήρατος το 1980. Συνεπώς, όταν τελικά ο προσφεύγων απέκτησε δικαίωμα λήψεως ιταλικής παροχής γήρατος έπρεπε να τύχει της ίδιας μεταχειρίσεως όπως κάθε ενδιαφερόμενος που αποκτά δικαίωμα παροχής γήρατος ενώ έχει ήδη δικαίωμα παροχής αναπηρίας.

28. Απομένει να εξεταστεί η βραχεία περίοδος κατά την οποία ο προσφεύγων δεν ελάμβανε ακόμα ιταλική παροχή γήρατος, αλλά εδικαιούτο (χωρίς να τη λαμβάνει) την ιταλική παροχή αναπηρίας από την οποία παραιτήθηκε. Όπως είδαμε ήδη, ο προσφεύγων πρέπει να θεωρηθεί, από το τέλος αυτής της περιόδου, ως άτομο που δικαιούται ιταλική παροχή γήρατος, ενώ δεν μπορεί να θεωρείται πλέον ότι δικαιούται την ιταλική παροχή αναπηρίας από την οποία παραιτήθηκε. Εντούτοις νομίζω ότι, σε σχέση με την ανάλυση αυτή, θα ήταν ανακόλουθο ο προσφεύγων να τύχει διαφορετικής μεταχειρίσεως όσον αφορά την προηγουμένη περίοδο. Επομένως, ενόψει της παραιτήσεώς του από την παροχή αναπηρίας, ο προσφεύγων πρέπει να θεωρηθεί ως άτομο που δεν πληροί τις προϋποθέσεις χορηγήσεως παροχής αναπηρίας στην Ιταλία. Συνεπώς, κατά το άρθρο 49, παράγραφος 1, στοιχεία α και β, περίπτωση ii, του κανονισμού, ο βελγικός φορέας πρέπει να υπολογίσει το ποσό της οφειλόμενης παροχής βάσει των διατάξεων του βελγικού μόνο δικαίου, σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 1. Εξ αυτού έπεται ότι ο βελγικός φορέας δεν μπορεί να εφαρμόσει τους προβλεπόμενους από το εθνικό δίκαιο κανόνες περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως, πράγμα το οποίο θα οδηγούσε, στην παρούσα υπόθεση, άνευ ετέρου, σε λιγότερο ευνοϊκό για τον προσφεύγοντα αποτέλεσμα.

29. Γι' αυτό καταλήγω στο συμπέρασμα ότι, σε περιπτώσεις όπως η προκείμενη, όταν έχει ζητηθεί από τον ενδιαφερόμενο να παραιτηθεί από παροχή αναπηρίας σε ένα κράτος μέλος για να μπορέσει να λάβει εκεί παροχή γήρατος, ο φορέας άλλου κράτους μέλους ο οποίος χορηγεί παροχές αναπηρίας οφείλει να λαμβάνει υπόψη το δικαίωμα παροχής γήρατος που βασίζεται στη νομοθεσία του πρώτου κράτους μέλους. Και οι δύο παροχές πρέπει να θεωρούνται τότε ως παροχές «της ιδίας φύσεως» για την εφαρμογή του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού, πρέπει δε να εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 40, παράγραφος 1, και 46 για τον καθορισμό του συνολικού ποσού των προς χορήγηση παροχών. Οι εθνικοί κανόνες περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως μπορούν να εφαρμόζονται μόνον όταν το αποτέλεσμα είναι ευνοϊκότερο για τον ενδιαφερόμενο σε σχέση με το ποσό που θα καθοριζόταν με βάση το προβλεπόμενο από το άρθρο 46 σύστημα. Την περίοδο κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος δεν δικαιούται ακόμα παροχής γήρατος στο πρώτο κράτος μέλος δεν μπορούν να εφαρμόζονται οι εθνικοί κανόνες του δεύτερου κράτους μέλους περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως όσον αφορά την παροχή αναπηρίας από την οποία παραιτήθηκε.

Συμπέρασμα

30. Επομένως, η γνώμη μου είναι ότι στο ερώτημα που υπέβαλε το tribunal du travail πρέπει να δοθεί η ακόλουθη απάντηση:

«Ο κανονισμός 1408/71 του Συμβουλίου πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, όταν ένας εργαζόμενος είναι υποχρεωμένος, δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους, να παραιτηθεί από το δικαίωμά του επί παροχής αναπηρίας προκειμένου να προβάλει τα δικαιώματά του επί παροχής γήρατος, ο ασφαλιστικός φορέας άλλου κράτους μέλους που είναι επιφορτισμένος με την εκκαθάριση της παροχής αναπηρίας βάσει του άρθρου 40, παράγραφος 1, του κανονισμού δεν μπορεί να λάβει υπόψη, για τη χορήγηση της εν λόγω παροχής, την παροχή αναπηρίας από την οποία παραιτήθηκε ο εργαζόμενος, οφείλει δε να λάβει αντ' αυτής υπόψη την χορηγηθείσα παροχή γήρατος. Εφόσον ο ενδιαφερόμενος ζήτησε να του χορηγηθεί παροχή γήρατος στο πρώτο κράτος μέλος, οι διατάξεις του κεφαλαίου 3 του τίτλου III του κανονισμού έχουν εφαρμογή για τον καθορισμό των ποσών της προς χορήγηση παροχής γήρατος και αναπηρίας, στα δύο κράτη μέλη. Τέλος, το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού εμποδίζει την εφαρμογή των εθνικών κανόνων περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως εκτός αν από την εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας, περιλαμβανομένων και των κανόνων αυτών, προκύπτει ευνοϊκότερο αποτέλεσμα σε σχέση με την εφαρμογή του συστήματος του άρθρου 46.»